

Sundbyberg 2025-03-11

Diarienummer: U2024/02723

Vår referens: Agneta Söder
agneta.soder@funktionsratt.se

Mottagare:
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning SOU 2024:81

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 53 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar drygt 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla utifrån Funktionsrättskonvention.

Vår utgångspunkt är rätten till en inkluderande utbildning och en fungerande skolgång för alla barn och elever med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar i enlighet med FN:s funktionsrättskonvention¹ med Allmän kommentar nr 4² och att principerna i Salamancafördraget³ säkerställs inom det svenska skolväsendet.

Vi erinrar också om rekommendationerna om rätten till en inkluderande utbildning för barn och elever med funktionsnedsättning, vilka Sverige fått från FN:s

¹ <https://toolkit.funktionsrattskonventionen.se/alla-rattigheter/>

² <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/fns-konvention-ochallmanna-kommentar/sammanfattande-introduktion-av-allman-kommentar-nr-4-om-ratten-till-inkluderande-utbildning/>

³ <http://www.unesco.se/wp-content/uploads/2013/08/Salamanca-deklarationen1.pdf>

barnrättskommittén 2023 och från FN:s kommitté för funktionsrättskonventionen 2024.⁴

Sammanfattning

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag men har synpunkter på 14 Utveckla innehållet i lärarutbildningarna där vi framför allt betonar behovet av ett stärkt specialpedagogiskt perspektiv. Vi har också synpunkter på förslagen som rör kognitionsvetenskap (15) där det idag finns lite forskning och praktiskt tillämpningsbara praktiska metoder, vilket är väsentligt. Vi menar vidare att utredningens analys när det gäller elever med funktionsnedsättning inte är tillräckligt djup. Det vi efterfrågar i korthet är att en nyutbildad lärare får med sig kunskap om lärmiljöns betydelse för att elever med funktionsnedsättning ska klara sin skolgång, och kunskap om att elever med funktionsnedsättning inte följer generella mönster när det gäller olika kognitiva förmågor.

Funktionsrätt Sveriges synpunkter på utredningens förslag

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utredningens förslag men har synpunkter och tillägg på några av förslagen, vilka vi utvecklar nedan.

14 Utveckla innehållet i lärarutbildningarna

14.1.1 Utrymme för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier ska öka

Utredningens förslag: I grundlärarutbildningen med inriktning mot F-3 och 4-6 samt ämneslärarutbildningen med inriktning mot årskurs 7-9 och gymnasieskolan ska ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna ökas med 15 högskolepoäng.

- I grundlärarutbildningen med inriktning mot F-3 ska en stor del av poängutrymmet användas för kurser i svenska med fokus på läs- och skrivinlärning. Poängutrymmet kan också användas för undervisning om språkutvecklande arbetssätt och/eller matematikkurser med fokus på hur elever lär sig grundläggande matematik. Totalt ska undervisningen i svenska omfatta

⁴ FN:s barnrättskommitténs rekommendationer:

https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/crc_c_swe_co_6-7_51663_svensk-version-final.pdf

FN:s kommitté för funktionsrättskonventionen, rekommendationer

<https://www.mfd.se/material/publikationer/fns-konvention-och-allmannakommentar/sammanfattande-kommentarer-avseende-sveriges-kombinerade-andra-och-tredje-periodiska-rapport/>

minst 37,5 högskolepoäng med tyngdpunkt på undervisning om läs- och skrivinlärning.

- I grundlärarutbildningen med inriktning mot årskurs 4–6 ska en stor del av poängutrymmet användas för kurser i svenska med fokus på läs- och skrivutveckling. Poängutrymmet kan också användas för matematik, naturorienterande ämnen och/eller samhällsorienterande ämnen. Totalt ska undervisningen i svenska omfatta minst 37,5 högskolepoäng.
- I ämneslärarutbildningen med inriktning mot årskurs 7–9 ska poängutrymmet användas så att det andra ämnet som ingår i utbildningen omfattar minst 60 högskolepoäng. De ämnesdidaktiska studierna ska få ett ökat utrymme, men även ämnesstudierna kan förstärkas om behov finns.
- I ämneslärarutbildningen med inriktning mot gymnasieskolan ska poängutrymmet användas för att öka de ämnesdidaktiska studierna i ett eller två ämnen, men även kunna förstärka ämnesstudierna om behov finns.

14.1.2 Det fritidspedagogiska området ska stärkas

Utredningens förslag: I grundlärarutbildningen med inriktning mot fritidshem ska det fritidspedagogiska området öka med 15 högskolepoäng.

Utredningens bedömning: Poängutrymmet bör användas för kurser i språkutvecklande arbetssätt, i grundläggande läs- och skrivinlärning och i matematikinlärning.

14.1.3 Det förskolepedagogiska området ska stärkas

Utredningens förslag: I förskollärarutbildningen ska det förskolepedagogiska området utökas med 15 högskolepoäng. Förskollärostudenterna ska få mer undervisning om grundläggande läsinlärning, matematikutveckling, språkutvecklande arbetssätt och ledarskap.

Funktionsrätt Sverige är generellt positiva till de föreslagna förstärkningarna särskilt när det gäller de ämnesdidaktiska delarna. Likaså ställer vi oss bakom utredningens förslag med inriktning mot utökat fokus på läs-, skriv- och språkutveckling/-inlärning samt matematikutveckling/-inlärning.

Vi vill dock betona vikten av att i lärarutbildningen i sin helhet, men särskilt i dessa delar, tydligt anlägga ett specialpedagogiskt perspektiv. Alla är överens om att tidiga insatser är avgörande för en positiv skolutveckling på individnivå, och det gäller i synnerhet elever med funktionsnedsättning. Vi vet att det många gånger är dessa elever som idag, trots förstärkningar i skollagen, inte tidigt nog får det stöd de behöver för att lära sig läsa och skriva och tillägna sig en god grund för det fortsatta skolarbetet. I stället ser vi fortsatt att sena insatser är det vanliga. Det syns inte heller någon förbättring i hur barn och elever med funktionsnedsättningar klarar sin skolgång: de har lägre måluppfyllelse och högre skolfrånvaro än andra. Det är därför vitalt att framtida lärare får en god grund för att möta mångfalden av elever i den svenska skolan. Ett ökat specialpedagogiskt fokus menar vi dessutom är gynnsamt för alla elever. Utöver det generella specialpedagogiska fokuset, där

lärmiljön är särskilt viktig, bör även vissa områden särskilt uppmärksammas: konflikthantering, anpassningar vid nationellt prov, formativ bedömning, betygsättning samt fokus på en kvalitativt sammanhållen skoldag som även involverar en inkluderande fritidsverksamhet för alla bar och elever.

15 Ökat fokus på kognitionsvetenskap

15.4 Ökat fokus på kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Utredningens förslag: Kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna ska få ett ökat fokus på lärar- och förskollärarytbildningarna. I examensbeskrivningarna för lärarutbildningarna ska anges att studenterna inom området kunskap och förståelse ska

- visa sådana kunskaper i didaktik och kognitionsvetenskap samt fördjupade kunskaper i ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt samt visa kunskap om vuxnas lärande

- visa sådan kunskap om elevers lärande, sociala och kognitiva utveckling, inläring och minnets funktioner, behov och förutsättningar, samt specialpedagogik, som krävs för den verksamhet som utbildningen avser.

I examensbeskrivningarna för lärarutbildningarna ska anges att studenterna inom området färdighet och förmåga ska

- visa förmåga att tillämpa kunskaper i didaktik och kognitionsvetenskap samt sådan fördjupad förmåga att tillämpa kunskaper i ämnen, ämnesdidaktik och metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser för att skapa förutsättningar för alla elever att lära och utvecklas.

I förordningen om utbildning till lärare och förskollärare ska anges att studierna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) ska inriktas mot lärande och undervisning, kognitiv utveckling och inläring, samt specialpedagogik.

Utredningens bedömning: Det kursinnehåll om kognitionsvetenskap som rör individens inläring och utformning av undervisningen bör ansluta till Skolverkets fortbildningsinsats i kognitionsvetenskap för lärare och förskollärare.

15.5 Kognitionsvetenskap bör ingå i de ämnesdidaktiska studierna

Utredningens bedömning: Kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna som rör utformning av undervisningen i olika ämnen och individens lärande bör ingå i de ämnesdidaktiska studierna.

15.6 Lärarutbildare behöver fortbildas i kognitionsvetenskap

Utredningens förslag: De lärosäten som anordnar fortbildningskurser i kognitionsvetenskap för yrkesverksamma lärare ska också få i uppdrag att anordna kompetensutvecklingsinsatser för lärarutbildare som ska undervisa i kognitionsvetenskap på lärarutbildningarna.

15.7 Ökade satsningar på kognitionsvetenskap ska utvärderas av UKÄ

Utredningens förslag: UKÄ ska få i uppdrag att utvärdera hur lärarutbildningarna arbetar med kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna. Både kognitionsvetenskap i UVK och i de ämnesdidaktiska studierna ska utvärderas.

15.8 Satsning på forskning i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Utredningens bedömning: Det behövs satsning på forskning i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna.

Utredningens bedömning: Det behövs en satsning på forskarskola i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna.

Funktionsrätt Sverige ställer sig bakom förslagen men menar att det viktigaste är att en satsning på kognitionsvetenskap främst behöver ta sikte på den praktiska tillämpningen som gör nytta för nyutbildade lärare i undervisningen, och i slutändan gynnar alla elever i skolan: att utbildningen bidrar till förbättrade insikter om den stora mångfalden av elever en lärare kommer att möta i verklighetens klassrum, och i slutändan bidrar till förbättrade skolresultat. Vi är osäkra på om det i dag finns tillräckligt med tillämpliga praktiska metoder när det gäller kognitionsvetenskap. Det är ett stort och brett område, och förhållandevis få metoder och forskning finns vilka är kopplade till ett skol- och undervisningssammanhang.

Vi anser alltså inte att utredningens analys går tillräckligt djupt när det gäller vilka delar ur kognitionsvetenskapen som mer konkret fokuserar på det som kan förbättra för en ny lärare att få verktyg för att hantera den stora mångfalden av elever och vilka praktiska pedagogiska konsekvenser det medför under skoldagen. En hel del som lyfts av utredningen tangerar närliggande områden, och sådant som redan lyfts inom lärarutbildningen idag.

Vidare menar vi att det finns en bristande konsekvensanalys för barn och elever med funktionsnedsättning i relation till kognitionsvetenskap. Det vi upplever alltmer är ett starkt fokus på den enskilda eleven och elevens funktionsnedsättning. Trenden är att etikettera eleverna, vilket leder till ett problematiserande av individen. I dagens skola saknas ofta ett helhetsperspektiv på individen och kunskap om vikten av fungerande lärmiljöer för alla elever. Otillgängliga lärmiljöer är en grund för att många elever med funktionsnedsättning inte klarar sin skolgång. Det en ny lärare behöver få med sig är att en god lärmiljön även i förlängningen innebär minskat stöd på individnivå. Läraren bör alltså förstå och kunna förebygga hinder i miljön snarare än att fokusera på elevens funktionsnedsättning. Att utgå från en elevs diagnos är ett förenklat synsätt på vad lärande är eftersom elever med samma funktionsnedsättning kan ha helt olika behov.

Det en lärare däremot behöver få med sig från lärarutbildningen är en orientering kring de olika svårigheter elever med funktionsnedsättning kan ha. Utredningen lyfter exempel på vad kognitionsvetenskapen kan besvara: mekanismer som styr inläringen, hur olika minnen fungerar, uppmärksamhet och perception, förmåga att behandla omvärldsinformation, språkförståelse, kommunikation och problemförmåga. Allt detta är relevant men det måste paras med att läraren får med sig att elever med kognitiva svårigheter och funktionsnedsättningar inte alltid lär sig som andra elever gör, eller ens alltid klarar det som andra elever klarar. Denna förståelse skapar, tillsammans med en utbildning som erbjuder flera alternativ på arbetssätt och metoder, en förtrogenhet om vilka pedagogiska konsekvenser det medför för olika elever under skoldagen och på vilka sätt dessa kan kompenseras. Detta behöver utgöra själva grunden, och är en nödvändig praktisk kunskap nya lärare behöver få med sig.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande